

Mara Lamutova:

Breze.

V brezovem gaju se gode čudeži ...

Bilo je pred leti. Slonela sem ob oknu in strmela v prostrani dol. Ravnokar je besnel silen vihar in nebo se je izlilo. Tedaj se je zasmejala vsa dolina v novorojenih žarkih, kakor se zasmeye skozi solze veselo presenečeno dete. Na vzhodu je zažarela prekrasna mavrica; na levi se je pogrezala v svilene oblake, na desni se je spuščala med vrhove belih brez.

Takrat sem vas prvič občudovala, tihe breze. Od tedaj ste moje prijateljice, edino zavetje mojih izmučenih misli ...

In svojo najlepšo mladost sem vpletla med ono belo vejevje. V mojem spominu so tako jasno začrtani lepi trenutki takratnih dni, kakor bi prinesli rožnati oblaki pred moje oči ono samotno dolino, da se še enkrat pozdravimo, da vzbudimo in pokličemo ubegle sanje mladih dni, izprehajajočih se po ozki stezah med belimi debli, med pahljačasto praprotjo.

Izza vitkega debla se mi hipno posmeje ubegla mladost, enaka porednemu detetu. Ves zapad je odet z živordečimi nageljni, na parobku mlade hoste zadehti cvetoč rožmarin, zadrhti pobožna mirta in vse skupaj ovija poročni pajčolan ...

Prijateljice izza mladih dni se vračajo. Prihitele so spet k meni, izpovedale prepolno dušo in spet odbežale. Na vrhovih je vzplamtel zadnji večerni žar. Nebo je zakrvavelo, zagorele so breze, veje so se zibale v večerni sapi, zazibal in zašumel je ves gaj. — —

Slutnja o skorajšnji spomladi je dahnila brezovi lozi prvo zelenje. V meji je zapel kos pomladni pozdrav. Šla sem v dolino, spomladi nasproti. Breze so me vabile, bile so nenavadno lepe.

Tedaj je prispel iz gozdne tišine Ivan. Na smehljajočem se obrazu mu je še dremal spanec. Z roko si ga je pregnal iz sanjavih oči in me pristrčno pozdravil, da je bil pozdrav vreden onega majskega jutra. Tako pristrčno se pozdravijo le sorodne duše, ki jih slučajno združi prelest mladosti.

Smejala sva se in z nama se je smejalo mlado jutro: škrjanec se je smejal v veselih dovtipih proti sinji modrini, prepelica je dražila družico v rdeči detelji, kobilar je obljubljal drugu,

da ga popelje na Veselo goro, solnčni žarki so pijani biserne rose skakali vsekrižem čez valovito strn.

Velikokrat sva se srečala na gozdni stezi. Ko sva najmanje slutila drug drugega bližino, križala je najini poti gozdna steza. Menda je moralo biti tako . . .

Žito je klasilo, zorelo, rumenelo in žitni valovi so šelesteli v toplo noč bajko o belem kruhu. Sladka govorica je plavala čez plan do nizkih koč in dahnila prijetne sanje utrujenemu zemljaku. Zadnji krajec se je zibal med snežnobelimi oblaki, zibajočimi se v zelenkasti modrini in je le napol razsvetljeval samotno kolovozno pot in staro znamenje ob njej, ki se je ob vsakem dihu vetra zmajalo in skrivnostno zaječalo, da je naju nehote prešinila tajna groza, kakor človeka, ki se zave, da hodi napačno pot življenja . . .

Slonela sva ob brezi in kramljala. In šepetal si mi o gorenjskih studencih in njih žuborenju, o zasneženih planinah, o visokih nageljnih in ponosnem rožmarinu . . .

Pripovedovala sem ti o sivem Krasu, ki skriva moj rojstni dom, popisovala brezdanje globeli, skrite med razžarjenim kamenjem in bodičastim brinjem, izpod katerega prileze modras in išče pekočih žarkov. Zamislili sta si duši v tajno lepoto oddaljenih slovenskih tal in iskali po neznatnih stezah otroške dni . . .

Zvezde so žarele tako svetlo, da sem razločila v nočni tmuni posamezne breze. Stale so druga ob drugi, kakor moje znanke na prijateljskem sestanku. Lahko bi jih imenovala kar po vrsti. Najvišja je Zlata, nižja a močnejša je Iva, najbolj bela je Marica, najdrobnejša Mili, najžalostnejša Mici, najmanjša je Danica, najbolj neznatna pa Tončka . . .

Bilo je pozimi. Vračala sem se peš iz mesta v domačo vas. V ivje je bila zavita vsa dobrava in gosta megla je lezla prav pri tleh. Na stezah je ležal prvi sneg. Droban je bil, voden in prozoren. Razločevala sem posamezne kamenčke skozi sneženo plast. Duša se mi je kopala v sladkih spominih na prelestno veselico minolega večera in sveže južno cvetje v mojih rokah je pričalo o mamljivih besedah in žarečih pogledih.

V kapeli na griču je zazvonilo . . .

Zdelo se mi je, ali je bilo res, da se je drevje sklonilo in v veliki svetosti prisluškovalo . . .

V mladem snegu sem zapazila globoke stopinje. Vtisnila jih je močna, sigurna noga. Vodile so v brezov gaj.

Na ovinku je voda curljala izmed ilovnatih brazd nizdoli, polzela na stezo in zbrisala nadaljni sled.

Doma me je čakalo rožnato pismo. Ivan se je poslavljaj. Izginil je za vselej iz brezove loze. Odnesele so seboj tudi moj smeh in dovtip . . .

Vsi, ki sem jih ljubila in cenila, so odšli, in končno sem tudi jaz odšla. V poletni noči sem se poslavljala od starega znamenja in belega gozda. Trudna sem bila in izmučena. Neka čudna moč mi je kovala noge k tlom, komaj sem jih premikala.

Čez plan je vel močan veter. Križ se je majal in ječal; raz divjih rož so padali cvetni listi, lovili se po zraku in padali k tlom daleč od križa. Tuintam se je prikazala kresnica, švignila mimo mene kakor hipna solnčna misel in se zapletla v tmino tople noči. Nebo je bilo prepreženo s črnimi oblaki in izza daljnega holma je žarela mesečina in motno obsevala prostrani dol. Razločno sem videla posamezne breze do Kolpe doli in hudo mi je bilo pri srcu, kakor tedaj, ko sem se prvokrat odpravljala od doma.

Pred mano leži dolina, tako sem si govorila, vsa tiha in lepa. Mir vlada med belimi debli, mir diha iz praprotja in resja, mir hodi po samotnem kolovozu, mir in pokoj mi rosi samotna noč . . . Čemu zapuščam to sveto zatišje? Ali bi ne bilo bolje ostati v tej samoti in se je za večno okleniti?

Notranji ukaz je velel: Pojdi! In šla sem . . .

Ozrla sem se. Breze so bile vedno enako oddaljene od mene — hitele so za mano . . .

Ko sem dospela do stanovanja, se je vlila ploha in vihar je razsajal kakor vojska na planjavi. Čula sem ječanje, škrabljanje in prasketanje. Nekaj se je plazilo pod oknom in praskalo na zid. Meni se je zdelo, da so se izruvale breze in prihitele za mano trdoma in vse pohabljene . . . Bile so le sanje . . .

Daleč so one breze, daleč . . . Moja duša se pa često vrača k njim. Tamkaj mislim in mislim, da vse po vrsti premislim. —

K meni prihajajo trumoma prijatelji in prijateljice in ponavljajo žalostno povest svojega življenja. Pa tudi oni, ki jih je pahnila smrt pod zemljo, tudi oni vstajajo in pripovedujejo . . . Nad njimi pa plava v črn pajčolan ogrnjena ljubezen in skrb njih svojcev in še od groze prevzeta vrača bolj žalostna, kakor je prišla.

Vse je že obhodila črna žalost in koščena skrb, povsod se je nastanila in tudi v moje srce je že prišla. Le v brezov gaj še ni našla poti. Zato mi vasuje duša v oni dolini.

V brezovem gaju se gode čudeži . . . Pisalka je vsekakor tal Tolstila, se je je sicer tudi. modernizirano misterioznost. — A ne veka, da bi jej ne bilo pov. v. med 40. in 50. leti 28/5/16 (50 leti stare matere fr